

مروری سیستماتیک بر تأمین مالی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) توسط بانک‌ها: تجربه کشورهای جهان

چکیده

در ایران حدود ۹۴ درصد بنگاه‌هایی اقتصادی کشور را بنگاه‌هایی کوچک و متوسط تشکیل می‌دهند. بنگاه‌هایی کوچک و متوسط (SME) نهادهای محدود اقتصادی هستند که از طریق انباشت منابع مالی خرد، کارآفرینی و پیوند با صنایع، زمینه‌های توسعه اقتصادی را فراهم می‌آورند. این بنگاه‌های همچنین در رشد اقتصادی، اشتغال، تولید ثروت و کاهش فقر کشورها نقش حیاتی ایفا می‌کنند. با وجود نقش مهم SMEها در رشد اقتصادی، در اغلب کشورهای در حال توسعه این شرکت‌ها نتوانستند در فرآیند رشد اقتصادی به طور مطلوبی ایفای نقش کنند. یکی از دلایل عمده عدم رشد SMEها در اغلب کشورهای در حال توسعه، عدم دسترسی به تأمین مالی و محدودیت‌های شدید در دسترسی به نقدینگی است. با توجه به اهمیت این موضوع در این مطالعه مبتنی بر تجربه جهانی و بر اساس یک رویکرد مرور سیستماتیک به تحلیل تأمین مالی SMEها توسط بخش بانکی پرداخته شده است. در این مطالعه تعداد ۲۱۵ پژوهش شناسایی شد که پس از غربال‌گری در نهایت ۳۱ مطالعه مرتبط و باکیفیت قابل قبول طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ گردآوری شد. بر اساس نتایج این پژوهش می‌توان استدلال کرد اندازه شرکت، سن شرکت، فساد، مکان شرکت، طرح تجاری، سطح اعتماد، سطح درآمد و سودآوری شرکت، طول سابقه روابط با بانک، تعداد مالک‌های شرکت، زمینه فعالیت شرکت، شخصیت مدیران، سابقه اعتباری، نقدینگی بالا و دوره بازپرداخت، تطابق SMEها با تکنولوژی از عوامل تعیین‌کننده در بهبود دسترسی SMEها به اعتبارات و تسهیلات بانکی هستند.

کلیدواژه‌گان: کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، تأمین مالی بانکی، تجربه جهانی، مرور سیستماتیک.

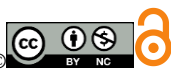
روح اله سهرابی^۱، فرانک میرعالی^۲

۱. دانشیار گروه مدیریت، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
۲. دکترای اقتصاد بخش عمومی، گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: r.sohrabi@basu.ac.ir

شیوه استناددهی: سهرابی، روح‌اله، و میرعالی، فرانک. (۱۴۰۴). مروری سیستماتیک بر تأمین مالی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) توسط بانک‌ها: تجربه کشورهای جهان. *اقتصاد و سیاست‌گذاری مالی*، ۴(۱)، ۲۹-۴۵.

© ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

A Systematic Review of Financing Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) by Banks: Global Experience

Abstract

In Iran, approximately 94 percent of the country's economic enterprises are small and medium-sized enterprises (SMEs). SMEs are limited-scale economic entities that, through the accumulation of micro-financial resources, entrepreneurship, and linkages with industries, create opportunities for economic development. These enterprises also play a vital role in economic growth, employment, wealth creation, and poverty reduction in countries. Despite the significant role of SMEs in economic growth, in most developing countries these companies have not been able to perform effectively in the economic growth process. One of the major reasons for the lack of growth of SMEs in most developing countries is the lack of access to financing and severe constraints in accessing liquidity. Considering the importance of this issue, this study, based on global experience and adopting a systematic review approach, analyzes SME financing by the banking sector. In this study, 215 research works were identified, and after screening, 31 relevant and high-quality studies published between 2010 and 2024 were collected. Based on the findings of this research, it can be argued that company size, company age, corruption, company location, business plan, trust level, income and profitability level, length of banking relationships, number of company owners, field of activity, managerial personality, credit history, high liquidity and repayment period, and SMEs' adaptation to technology are among the determining factors in improving SMEs' access to bank credits and facilities.

Keywords: *Small and Medium-Sized Enterprises, Bank Financing, Global Experience, Systematic Review.*

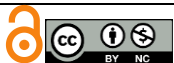

Rouhollah Sohrabi^{1*}, Farank Mirali²

1. Associate Professor, Department of Management, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran
2. Ph.D. in Public Economics, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

*Corresponding Author's Email:
r.sohrabi@basu.ac.ir

How to cite: Sohrabi, R., & Mirali, F. (2025). A Systematic Review of Financing Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) by Banks: Global Experience. *Economics and Financial Policymaking*, 2(1), 29-45.

تأمین مالی شرکت‌های کوچک و متوسط^۱ (SMEs) در سال‌های اخیر توجه زیادی را به خود جلب کرده است و به موضوع مهمی برای اقتصاددانان و سیاست‌گذارانی که در زمینه توسعه مالی و اقتصادی کار می‌کنند تبدیل شده است. این علاقه تا حدی ناشی از این واقعیت است که شرکت‌های کوچک و متوسط اکثریت شرکت‌ها را در یک اقتصاد و سهم قابل توجهی از اشتغال را تشکیل می‌دهند (هالبرگ ۲۰۰۱). به علاوه، کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در همگامی با بازارهای در حال تغییر انعطاف‌پذیر هستند، نسبت به شرکت‌های بزرگ به فرصت‌های جدید واکنش نشان می‌دهند و سریع‌تر برای گرفتن نوسانات اقتصادی سازگار هستند. همچنین، اکثر شرکت‌های بزرگ معمولاً به عنوان شرکت‌های کوچک شروع به کار می‌کنند، بنابراین توانایی SMEها برای توسعه و سرمایه‌گذاری برای هر اقتصادی که مایل به شکوفایی است، حیاتی می‌شود. توجه اخیر به تأمین مالی SME همچنین ناشی از این تصور در میان دانشگاہیان و سیاستگذاران است که SMEها فاقد منابع مالی مناسب هستند و نیاز به دریافت کمک‌های ویژه دارند، مانند برنامه‌های دولتی که وام‌دهی را افزایش می‌دهد. مطالعات مختلف این تصور را تایید می‌کند. (دل‌توره و همکاران^۲، ۲۰۰۸). تأمین مالی شرکت‌های کوچک و متوسط (SMEs) به دلیل اهمیت SMEها در بخش‌های خصوصی در سراسر جهان و تصور اینکه این شرکت‌ها از نظر مالی با محدودیت مواجه هستند، همواره موضوع مورد توجه محققان بوده است. داده‌های جمع‌آوری شده توسط (کونت، ای‌اگاری، بک، ۲۰۰۷)^۳ برای ۷۶ کشور توسعه یافته و در حال توسعه نشان می‌دهد که به طور متوسط، SMEها نزدیک به ۶۰ درصد از اشتغال تولیدی را تشکیل می‌دهند. مهمتر از همه، تعدادی از مطالعات با استفاده از داده‌های نظرسنجی در سطح شرکت نشان داده‌اند که SMEها نه تنها دسترسی به منابع مالی و هزینه اعتبار را موانع بزرگ‌تری نسبت به شرکت‌های بزرگ می‌دانند، بلکه این عوامل، SMEها را بیشتر از شرکت‌های بزرگ محدود می‌کنند (یعنی بر عملکرد آنها تأثیر می‌گذارند). (بک، کونت و مارتینز پری، ۲۰۰۹)^۴.

شرکت‌های کوچک و متوسط به دلیل ماهیت و ویژگی‌های خاص خود در مقایسه با شرکت‌های بزرگ با مشکلات زیادی در تأمین مالی مواجه هستند با وجودی که این شرکت‌ها جهت شروع به کار و فعالیت به سرمایه کمتری در مقایسه با شرکت‌های بزرگ نیازمند می‌باشند و از نظر نوع و حوزه فعالیت از توانایی اثربخشی زیادی بر توسعه فضای کسب و کار برخوردار می‌باشند با این وجود به دلیل عدم برخورداری از صورت مالی حسابرسی شده و از این رو عدم شفافیت اطلاعاتی در مورد فعالیت اقتصادی تحت پوشش، عدم دسترسی به وثیقه کافی و بازدهی اندک سرمایه‌گذاری‌های تحت پوشش با مشکلات زیادی در تأمین مالی مواجه هستند از این رو عموماً شیوه‌های خاصی جهت تأمین مالی این شرکت‌ها در نظر گرفته می‌شود تا دسترسی آنها به منابع مالی در مقایسه با شرکت‌های بزرگ بهبود بخشیده شود. (پژوهشکده پولی بانکی ۱۳۹۰).

یکی از دلایل عمده عدم رشد SMEها در اغلب کشورهای در حال توسعه، عدم دسترسی به تأمین مالی و محدودیت‌های شدید در دسترسی به نقدینگی است. در ایران بانک‌ها نقش محوری در اقتصاد ایفا می‌کنند و روش مرسوم در تأمین مالی کسب‌وکارها، تسهیلات و خدمات بانکی است، اما بانک‌های تجاری و مؤسسات مالی و اعتباری، ارائه تسهیلات و خدمات به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط را غالباً پر ریسک و پرهزینه می‌دانند و این کسب‌وکارها به دلایلی چون صورت‌های مالی نامناسب یا عدم کفایت دارایی‌ها برای استفاده به‌عنوان وثیقه، با دشواری‌هایی در دریافت تسهیلات بانکی مواجه هستند؛ این در حالی است که امروزه صنعت بانکداری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط به سرعت در حال رشد است. (تمیزی فر و همکاران، ۱۴۰۱). بررسی آمار بنگاه‌هایی صنعتی کوچک و متوسط در کشور نشان‌دهنده آسیب‌پذیری این بخش مهم، به

¹ Small and medium-sized enterprises (SMEs)

² de la Torre et al.(2008)

³ Kunt, Ayyagari, Beck(2007)

⁴ Beck et al.(2009)

دلیل نبود بسته حمایتی از طرف دولت و همچنین عدم توفیق سیستم بانکداری در تعامل مثبت، منضبط و کارا با این بنگاه‌هایست (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۴).

هنگام تأمین مالی بانکی بنگاه‌هایی کوچک و متوسط، چندین مسئله عملیاتی شامل ریسک اعتباری، هزینه‌های خدمات بالا و درآمد کمتر به ازای هر حساب مطرح می‌شود. (هاردیک^۱، ۲۰۲۴). دسترسی به منابع مالی رسمی یک مشکل عمده برای توسعه SMEها در کشورهای در حال توسعه است. نرخ بهره بالا، الزامات سخت‌گیرانه وثیقه، نامشخص بودن SMEها و سایر مشکلات بر دسترسی SMEها به منابع مالی تأثیر می‌گذارد. در نتیجه، اکثر SMEها برای تأمین مالی به منابع غیررسمی وابسته هستند که پرهزینه بوده و علاوه بر آن، تمام نیازهای تأمین مالی آنها را برآورده نمی‌کند (حسین و همکاران^۲، ۲۰۲۴).

بر اساس یک نظرسنجی اخیر که توسط کمیسیون اروپا انجام شده است، شرکت‌های کوچک و متوسط اروپایی به شدت به وام‌های بانکی برای تأمین مالی فعالیت‌ها و تحقق اهداف رشد خود وابسته هستند (سیلوسترو^۳، ۲۰۱۲). شرکت‌های کوچک در ایران نیز از این قاعده مستثنی نیستند؛ بنابراین و با توجه به وابستگی SMEها به منابع مالی بانکی، سؤال اساسی این مطالعه این است که مبتنی بر تجارب جهانی رویکردهای تأمین مالی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط توسط بانک‌ها چیست و چه عواملی می‌توانند به بهبود تأمین مالی بانکی کمک کند؟ برای پاسخگویی به این سؤال، ادامه این پژوهش به شرح زیر سازمان‌دهی شده است. بخش دوم مبانی نظری مرتبط با روش تأمین مالی بنگاه‌هایی کوچک و متوسط را مرور می‌کند. روش‌شناسی پژوهش در بخش سوم ارائه شده است. بخش چهارم پژوهش به بیان نتایج اختصاص دارد و در نهایت در بخش پنجم به جمع‌بندی و ارائه راهبردهای سیاستی می‌پردازد.

مبانی نظری

SMEها نقشی حیاتی در حالت‌های صنعتی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در اقتصاد جهانی کنونی ایفا می‌کنند. آنها به عنوان پویاترین سرمایه‌گذاری در اقتصاد جهانی مطرح هستند و نقشی حیاتی در توسعه رفاه انسانی هر کشور ایفا می‌کنند. بر اساس شواهد اخیر، SMEها ۹۰ درصد از سرمایه‌گذاری‌ها را تشکیل می‌دهند و حدود ۶۰ درصد نیروی کار را در جهان به کار می‌گیرند. از این رو، سهم SMEها در کاهش فقر و رشد اقتصادی پایدار تعیین کننده است. فیسه‌ها و اویلانا (۲۰۱۵)^۴ تأکید کردند که SMEها با توسعه جوامع در اقتصادهای روستایی در کشورهای سراسر جهان همکاری می‌کنند. نقش شرکت‌های کوچک و متوسط در گسترش توسعه محلی برای ریشه کنی فقر، نابرابری و بیکاری در بخش‌های روستایی حیاتی‌تر است، زیرا شرکت‌های کوچک و متوسط از مردم برای برآوردن نیازهای اساسی خود و کمک به گروه‌های حاشیه نشین از جمله معلولان، زنان سرپرست خانوار، افراد بی‌سواد و خانواده‌های روستایی حمایت می‌کنند (فیسه‌ها و اویلانا، ۲۰۱۵). SMEها با مشارکت در راستای اهداف توسعه پایدار سازمان ملل متحد، رشد اقتصادی فراگیر و پایدار را تشویق می‌کنند و نابرابری‌ها را کاهش می‌دهند (فونسکا و کاروالیو، ۲۰۱۹)^۵. بنابراین، در تدوین سیاست ملی، همه کشورها قابلیت SMEها را در رسیدگی به چالش‌های کلیدی توسعه، به ویژه در محیط‌های روستایی می‌پذیرند. (نارادا گاماژ و همکاران، ۲۰۲۰)^۶.

ادبیات اقتصادی، نظریه منحصر به فردی برای توضیح تأثیر چالش‌های جهانی بر شرکت‌های تجاری و به ویژه SMEها و رویکردهای استراتژیک اتخاذ شده توسط شرکت‌ها، عمدتاً به دلیل تنوع و ماهیت متغیر چالش‌های جهانی ندارد.

¹ Hardik

² Hossain et al.

³ Silivestru

⁴ Fiseha and Oyelana(2015)

⁵ Fonseca and Carvalho(2019)

⁶ Naradda Gamage et al.(2020)

بر اساس رکود اقتصادی بزرگ تجربه شده در دهه ۱۹۳۰، کینز یک نظریه جدید - نظریه چرخه تجاری کینزی - برای توضیح بحران اقتصادی ارائه کرد (کینز ۱۹۳۳).^۱ اقتصاد جهانی بحران اقتصادی و مالی را به صورت چرخه‌ای تجربه می‌کند و یکی از چالش‌های جهانی برای هر واحد تجاری، به‌ویژه شرکت‌های کوچک و متوسط در اقتصاد جهانی شده است. نظریه کینزی وضعیت را با استفاده از دو مفهوم - کارایی نهایی سرمایه و تقاضای موثر - توضیح می‌دهد. به طور خاص، این تئوری تقاضای موثر کم در اقتصاد را به عنوان علت رکود اقتصادی بیان می‌کند که منجر به بیکاری بالا و تولید پایین به دلیل انباشت سهام در اقتصاد می‌شود. همچنین با تله نقدینگی یا کمبود نقدینگی مالی در بین سرمایه‌گذاران در اقتصاد مرتبط است. از آنجایی که SMEها در برابر شوک‌های خارجی آسیب پذیرتر هستند، بحران اقتصادی جهانی، پایداری تولید SMEها را به چالش می‌کشد یا تولید را برای یک دوره معین متوقف می‌کند. بنابراین، این نظریه مداخله دولت در اقتصاد را برای افزایش تقاضای کل، به ویژه با استفاده از ابزارهای سیاست مالی و پولی پیشنهاد می‌کند. بنابراین، نظریه کینزی چرخه تجاری توضیحی در سطح کل در مورد بحران اقتصادی - که یکی از چالش‌های جهانی واحدهای تجاری است - و مداخله سیاست پیشنهاد می‌کند. در رکود اقتصادی اخیر به دلیل کووید ۱۹، اکثر کشورها از دیدگاه کینزی در مدیریت بحران اقتصادی استفاده کردند.

شرکت‌های کوچک و متوسط هنگام ورود به بازارهای خارجی با مشکلات بیشتری نسبت به شرکت‌های بزرگ برای دسترسی به منابع و قابلیت‌های صادراتی مواجه هستند (زی و سو، ۲۰۱۴).^۲ دیدگاه مبتنی بر منابع نشان می‌دهد که روابط بین سازمانی می‌تواند شرکت‌های کوچک و متوسط را به دسترسی به منابع (چه ملموس یا ناملموس) سوق دهد که تأثیر مثبتی بر عملکرد سازمان خواهد داشت (رایس و همکاران ۲۰۱۲؛ هسلز و پارکر ۲۰۱۳).^۳ بنابراین، بدیهی است که شرکت‌های کوچک و متوسط زمانی سودمند خواهند بود که شبکه مناسبی را برای دستیابی به منابع لازم برای عملکرد خود به دست آورند. (نارادا گاماژ و همکاران، ۲۰۲۰).^۴ به طور خلاصه، ایدئولوژی نظریه‌های مورد بحث به دنیای تجارت در یک محیط تجارت آزاد مربوط می‌شود. بنابراین، در یک دیدگاه گسترده، نظریه‌ها اهمیت بهبود یا ایجاد شرایط ثبات شرکت را از طریق افزایش رقابت‌پذیری نشان می‌دهند.

اثر بخشی حمایت‌ها از SMEها بستگی به این دارد که SMEها چقدر خوب و دقیق تعریف شده‌اند. در زمینه تعریف این بنگاه‌های، چالش‌های اساسی در بین کشورها و بخش‌ها وجود دارد. با این حال، کمک به SMEها بستگی به تمایز واضح نیازها و یا ابزار حمایت از آن‌ها از نیازهای ارائه شده به سایر شرکت‌ها دارد. حمایت از SMEها بر اساس سهم اقتصادی و تأثیر اشتغال آن‌ها مشخص می‌شود اما برای متمایز کردن آن‌ها از سایر شرکت‌ها، چنین امکانی وجود ندارد (بانک جهانی، ۲۰۱۹).^۵ شرکت مالی بین‌المللی^۶ (IFC) و آژانس ضمانت سرمایه‌گذاری چندجانبه^۷ (MIGA) از یک تعریف استاندارد مشترک استفاده می‌کنند که بر اساس آن یک شرکت در صورتی واجد شرایط به‌عنوان یک شرکت خرد، کوچک یا متوسط می‌شود که دو مورد از سه معیار تعریف IFC (کارکنان، دارایی‌ها و فروش) را برآورده کند. (بانک جهانی، ۲۰۱۹).

جدول ۱. تعاریف و پروکسی‌های شرکت‌های کوچک، کوچک و متوسط توسط IFC

شاخص	تعریف IFC			پروکسی تسهیلات
شرکت خرد	تعداد کارکنان نفر	ارزش دارایی‌ها (دلار)	ارزش فروش (دلار)	ارزش تسهیلات شرکت (دلار)
شرکت کوچک	کمتر از ۱۰ نفر	کمتر از ۱۰۰ هزار	کمتر از ۱۰۰ هزار	کمتر از ۱۰ هزار
شرکت متوسط	۱۰ تا ۴۹ نفر	۱۰۰ هزار تا ۳ میلیون	۱۰۰ هزار تا ۳ میلیون	کمتر از ۱۰۰ هزار
	۵۰ تا ۳۰۰ نفر	۳ تا ۱۵ میلیون	۳ تا ۱۵ میلیون	۱ تا ۲ میلیون

منبع: IFC

¹ Keynes (1933)

² Xie and Suh.(2014)

³ Rice et al. (2012); Hessels and Parker (2013)

⁴ Naradda Gamage et al.(2020)

⁵World Bank

⁶ International Finance Corporation

⁷ Multilateral Investment Guarantee Agency

در ایران بر اساس تعریف وزارت صنعت، معدن و تجارت و همچنین وزارت جهاد کشاورزی، شرکت‌های خرد، کوچک و متوسط، واحدهای صنعتی و خدماتی شهری و روستایی هستند که کمتر از ۵۰ نفر کارگر دارند. همچنین مرکز آمار ایران کسب‌وکارها را به چهار گروه طبقه‌بندی کرده است؛ کسب‌وکارهای دارای ۱-۹ نفر (خرد)، ۱۰-۴۹ نفر (کوچک)، ۵۰-۹۹ نفر (متوسط) و بیش از ۱۰۰ کارگر (بزرگ). بانک مرکزی ج.ا.ا. نیز کسب‌وکارهای زیر ۱۰۰ نفر نیروی کار را به‌عنوان شرکت‌های خرد، کوچک و متوسط طبقه‌بندی می‌کند (تمیزی‌فر و همکاران، ۱۴۰۱). در کشورهای اروپایی، آمریکا، ژاپن و بسیاری کشورهای دیگر، بانک‌ها منبع اصلی تأمین مالی برای بنگاه‌هایی کوچک و متوسط محسوب می‌شوند. در حال حاضر نظام بانکی طیف متنوعی از تسهیلات در دسترس کسب‌وکارهای کوچک و متوسط قرار می‌دهد که از جمله می‌توان به وام‌های مدت‌دار، خطوط اعتباری بانکی، تأمین مالی مبتنی بر حساب‌های دریافتی و کارت‌های اعتباری کسب‌وکار اشاره کرد (تمیزی‌فر و همکاران، ۱۴۰۱). بنگاه‌هایی کوچک و متوسط به دلیل مشکلات ناشی از عدم تقارن اطلاعاتی در تأمین اعتبار بانکی با چالش‌هایی مواجه هستند. (لو و همکاران، ۲۰۲۴). فقدان دفاتر اعتباری با اطلاعات کافی در مورد بنگاه‌هایی کوچک و متوسط مانع اصلی وام‌های بانکی به آن‌ها است. همچنین اکثر بانک‌ها به دلیل فرآیندهای نامناسب، کمبود محصولات ویژه برای بنگاه‌هایی کوچک و متوسط، نبود کارکنان آموزش‌دیده و دسترسی ناکافی به منابع خارجی توانایی وام دادن به بخش SME را ندارند. این چالش فرصتی مهم برای ایجاد یک بانک اطلاعاتی جامع در مورد بنگاه‌های فراهم می‌کند که شکاف‌های اطلاعاتی را کاهش داده و منجر به افزایش تأمین مالی بخش SME می‌شود (سجودی و جلیلی، ۱۴۰۱).

روشناسی تحقیق

این مطالعه از یک روش مرور سیستماتیک برای رسیدن به هدف پژوهش استفاده می‌کند. در این مطالعه یک استراتژی جستجوی ساختاریافته و تحلیل موضوعی برای شناسایی و تعریف مضامین استفاده شده است. مرور سیستماتیک یک روش مهم برای خلاصه کردن تحقیقات موجود در SMEها هستند (کراوس و همکاران، ۲۰۲۱).

استراتژی جستجو

استراتژی جستجو برای این مطالعه شامل دو مرحله است. ابتدا، یک جستجوی مبتنی بر پایگاه داده‌ای با استفاده از EBSCOhost، Web of Science، Scopus، PsycInfo، PubMed، Google scholar، SID و سیلیویکا انجام شد. این جستجو محدود به عناوین مقالات مجلات دانشگاهی، مقالات انگلیسی و فارسی زبان بود که تاریخ انتشار بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ است. کلیدواژه‌های جستجو در جدول ۲ ارائه شده است:

جدول ۲: کلیدواژه‌های مورد استفاده در مرور مقالات

کلیدواژه‌های فارسی	کلیدواژه‌های انگلیسی
(بنگاه کوچک و متوسط، شرکت کوچک و متوسط، استارت‌آپ) + (تأمین مالی، تأمین اعتبارات، اعطای تسهیلات، منابع بانکی)	small-medium enterprise, small SME, (Small business company, start-up) + (finance, lending, credit, borrowing, loan, Banking sources)

منبع: محقق

این مقاله ۲۱۵ سند مکتوب را جهت تحلیل مروری شناسایی کرد که ۲۷ مورد آن تکراری بود. در ادامه از طریق غربالگری مضاعف عنوان و چکیده تعداد ۷۰ پژوهش حذف شدند. در نهایت تعداد ۳۱ مقاله جهت تحلیل مروری استفاده شد.

¹ Lu et al.(2024)

² Kraus et al.

شکل ۱: فرآیند انتخاب مقالات برای تحلیل

تحلیل موضوعی

با استفاده از نمونه‌هایی پژوهش‌ها (۳۱ پژوهش)، از تحلیل موضوعی برای شناسایی و کدگذاری مضامین استفاده شد. هدف این روش تکمیل شش مرحله بود: آشنایی با داده‌ها، کدگذاری داده‌ها، جستجوی تم‌ها، بررسی موضوعی، تعریف هر موضوع و نام‌گذاری مضامین. این رویکرد منجر به شناسایی چندین موضوع فرعی شد که در ادامه به بررسی آن‌ها پرداخته می‌شود.

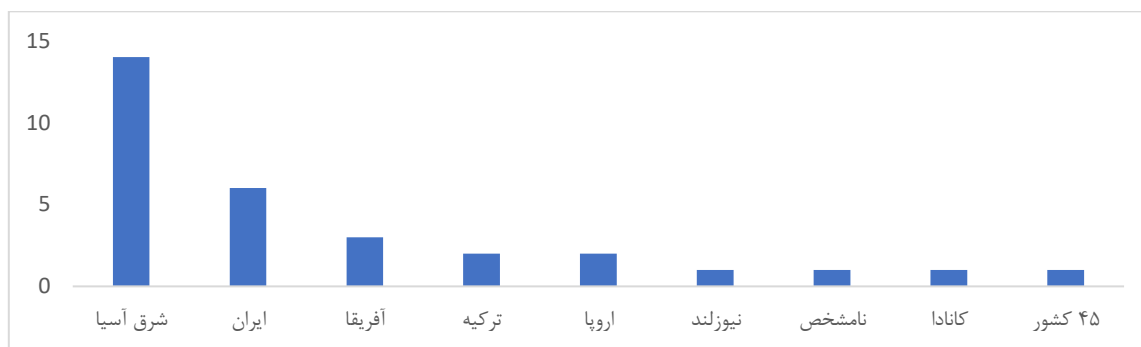
نتایج و بحث

در بین مقالات و پژوهش‌های بررسی شده بیشتر مطالعات در کشورهای شرق آسیا انجام شده‌اند که این موضوع نشان می‌دهد کشورهای شرق آسیا اهمیت زیادی به تأمین مالی بانکی شرکت‌های کوچک و متوسط می‌دهند.

جدول ۳: مقالات مورد بررسی بر حسب محل مطالعه

محل مطالعه	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی
شرق آسیا	۱۴	۴۵.۲
ایران	۶	۱۹.۴
آفریقا	۳	۹.۷
ترکیه	۲	۶.۵
اروپا	۲	۶.۵
نیوزلند	۱	۳.۲
نامشخص	۱	۳.۲
۴۵ کشور مختلف	۱	۳.۲

منبع: محقق

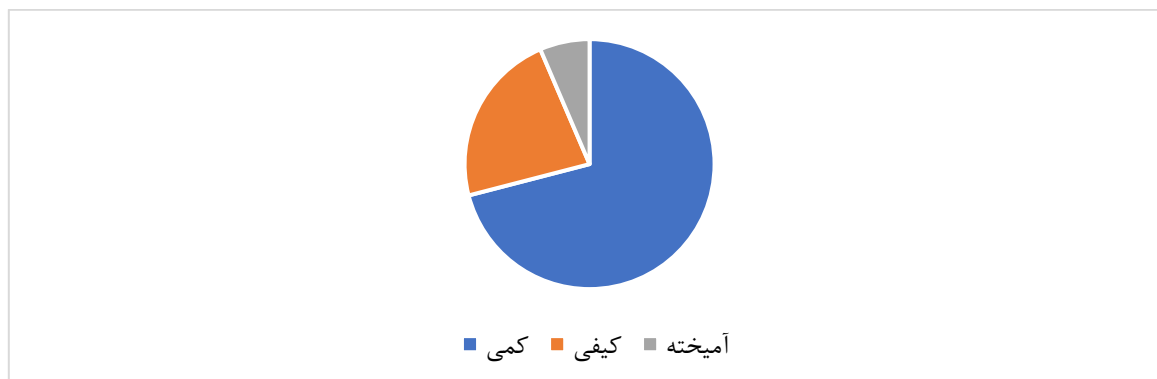
نمودار ۱: مقالات مورد بررسی بر حسب محل مطالعه

جدول ۴: مقالات مورد بررسی بر حسب روش تحلیل

روش تحلیل	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی
کمی	۲۲	۷۱.۰
کیفی	۷	۲۲.۵
آمیخته	۲	۶.۵

منبع: محقق

در بین مقالات و پژوهش‌های بررسی شده بیشتر مطالعات با رویکرد کمی به بررسی موضوع پرداخته‌اند؛ به طوری که از ۳۱ پژوهش بررسی شده ۲۲ مطالعه از داده‌های کمی استفاده کرده‌اند.

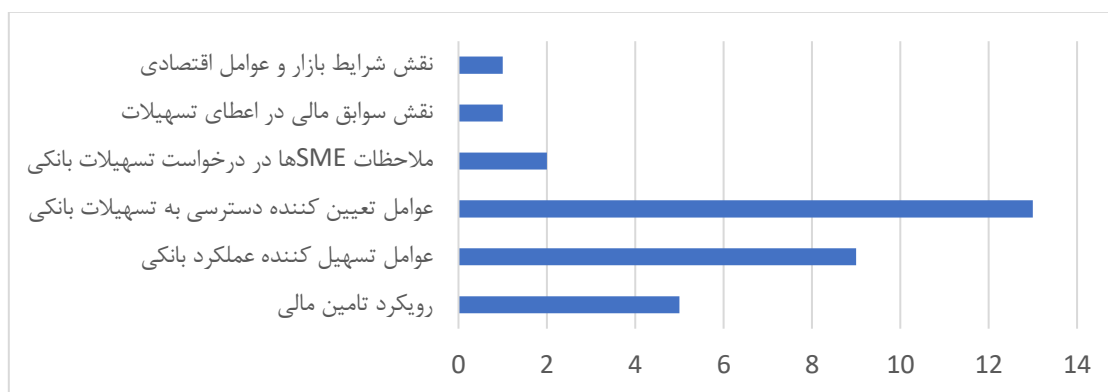
نمودار ۲: توزیع مقالات مورد بررسی بر حسب روش تحلیل

در بین مقالات و پژوهش‌های بررسی شده بیشتر مطالعات به موضوع عوامل تعیین‌کننده دسترسی SMEها به تسهیلات بانکی پرداخته‌اند (۴۱.۹ درصد). همچنین حدود ۲۹ درصد از پژوهش‌های مورد بررسی، عوامل تسهیل‌کننده عملکرد بانکی در تأمین مالی SMEها و ۱۶.۱ درصد از پژوهش‌ها، رویکرد تأمین مالی توسط بخش بانکی را محور مطالعه قرار داده‌اند.

جدول ۵: مقالات مورد بررسی بر حسب محتوای مقاله

موضوع و محتوای مقاله	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی
رویکرد تأمین مالی	۵	۱۶.۱
عوامل تسهیل‌کننده عملکرد بانکی	۹	۲۹.۰
عوامل تعیین‌کننده دسترسی به تسهیلات بانکی	۱۳	۴۱.۹
ملاحظات SMEها در درخواست تسهیلات بانکی	۲	۶.۵
نقش سوابق مالی در اعطای تسهیلات	۱	۳.۲
نقش شرایط بازار و عوامل اقتصادی	۱	۳.۲

منبع: محقق

نمودار ۳: توزیع مقالات مورد بررسی بر حسب محتوا

در چارچوب مطالعاتی بررسی شده، بیشتر مطالعات از ماهیت حمایتی بانک دولتی در شرایط بحران‌های اقتصادی صحبت کردند. به‌عنوان مثال، بک و همکاران^۱ (۲۰۱۰) استراتژی‌های ارائه تسهیلات بانکی را در ۹۱ بانک و ۴۵ کشور، از جمله بانک‌های دولتی، بانک‌های خصوصی و بانک‌های خارجی مقایسه می‌کند. مطالعه آن‌ها نشان داد که بانک‌های دولتی با احتمال کمتری «اطلاعات و مهارت‌های نرم» را مهم تشخیص می‌دهند، ترجیح می‌دهند تا تأییدیه‌های وام را برای کسب‌وکارهای کوچک غیرمتمرکز ارائه کنند و بیشتر به دنبال ارائه وثیقه برای کسب‌وکارهای متوسط هستند. بانک‌های دولتی نیز تمایل داشتند به شرکت‌های بزرگ‌تر با نرخ‌های بهره پایین‌تر با مقاصد و برای انگیزه‌های سیاسی، وام بدهند. اولاره و همکاران^۲ (۲۰۲۰) با یک مطالعه مقایسه‌ای در کشور تایوان دریافتند در حالی که بانک‌های خارجی خطوط اعتباری را در شرایط رکود کاهش دادند، بانک‌های خصوصی داخلی، اعتبارات موجود را کاهش نمی‌دهند و بانک‌های دولتی، خطوط اعتباری را افزایش دادند.

شن و همکاران^۳ (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای که در کشور بریتانیا انجام داد به نقش حمایتی بانک‌های دولتی در تأمین مالی SMEها با استفاده از ابزار تسهیلات اشاره می‌کند. به اعتقاد محققان، زمانی که شکست ساختاری بازار دسترسی SME را به سرمایه محدود می‌کند یا زمانی که مسائل چرخه‌های کسب‌وکار در بازارهای مالی رخ می‌دهد این موضوع تشدید می‌شود.

نیتانی و ریدینگ^۴ (۲۰۱۴) به طرح‌های تضمین اعتبارات توسط دولت اشاره می‌کنند. محققان اشاره می‌کنند که برنامه تأمین مالی کسب‌وکارهای کوچک کانادا از سال ۱۹۶۱ تضمین‌های دولتی وام‌های بانکی را به شرکت‌های کوچک و متوسط ارائه کرده است که حجم وام‌های بانکی SMEها با این رویکرد تقریباً سالانه ۱ میلیارد دلار است.

در میان کشورهای بسیار توسعه یافته آسیایی، جمهوری کره و ژاپن به دلیل وسعت حمایت از شرکت‌های کوچک و متوسط شایسته ذکر هستند. کره یکی از قدیمی‌ترین برنامه‌های تضمین وام آسیا را دارد. صندوق ضمانت اعتباری کره (KODIT) که در سال ۱۹۷۶ تشکیل شد، در ابتدا برای تضمین وام به صنایع صادراتی کره طراحی شد. مؤسسات و شرکت‌های مالی طبق قانون موظفاند سالانه وجوهی را به KODIT کمک کنند. در سال ۲۰۱۹، دولت کره یک انگیزه نظارتی قوی برای بانک‌های تجاری اضافه کرد تا وام‌های SME خود را با افزایش نسبت وام‌ها به سپرده‌های مورد نیاز و کاهش تعداد وام‌های خانواری که می‌توانند واجد شرایط محاسبه آن باشند، افزایش دهند که در اثر آن وام‌دهی به SME حدود ۲۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۹ افزایش یافت (ESCAP, ۲۰۲۲).

¹ Beck et al.

² Oloare et al.

³ Shen et al.

⁴ Nitani & Riding

تمیزی و همکاری (۱۴۰۱) در پژوهش خود، کاهش هزینه‌های اداری و عملیاتی بانک، استفاده از فناوری‌های نوین مالی و تقویت زیرساخت‌های اطلاعاتی و گسترش استفاده از مزایای فناوری اطلاعات و بانکداری اینترنتی، شفاف‌سازی اطلاعات تجاری و ارائه مناسب به وام‌دهنده، تهیه صورت‌های مالی شفاف و دقیق مطابق با استانداردها، استفاده از مدیران با تحصیلات بالا و مدیران جوان، اصلاح و تقویت نظام اعتبارسنجی مشتریان بانکی، تضامین دولتی وام‌های کسب‌وکارهای خرد، حمایت‌های دولتی، استفاده از بانکداری باز، ایجاد صندوق‌های تخصصی کارآفرینی بانکی، ایجاد شعب و باجه‌های تخصصی کسب‌وکارهای کوچک توسط بانک‌های موجود، اصلاح قوانین مرتبط با وثایق و ضمانت‌های مورد نیاز شبکه بانکی و تنظیم نرخ سود تسهیلات متناسب با ریسک اعتباری وام‌گیرندگان را از جمله راهکارهای بهبود تأمین مالی کسب‌وکارهای کوچک توسط سیستم بانکی عنوان کردند.

برخی محققان استدلال می‌کنند که مخارجی که SMEها جهت گسترش و بهبود ارتباطات خود با بانک‌ها متحمل می‌شوند به طور معناداری محدودیت‌های مالی SMEها را کاهش می‌دهد و چنین تأثیری در مناطق با درجات مختلف رشد اقتصادی، ناهمگن است. در این زمینه لو و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند مخارج ارتباط بانکی به SMEها اجازه می‌دهد تا به اعتبار بانکی بیشتر و وام‌های سررسید طولانی‌تر دسترسی داشته باشند.

هاردیک (۲۰۲۴) نقش دیجیتالی‌سازی، اطلاعات نرم و داده‌های بزرگ را در بهبود تأمین مالی بانکی SMEها در کشور هند ارزیابی کردند. در این مطالعه روابط مشتری و تأمین‌کننده، طرح‌های تجاری و عواملی که بر اجرای کلان داده‌ها در فرآیند ارزیابی اعتبار SME تأثیر می‌گذارد، به اشتراک گذاشته شدند. بر اساس یافته‌های محققان برای مدیران اعتباری SME، توسعه مشارکت برای دسترسی به اطلاعات نرم توسط انجمن‌های صنعتی و «سکوه‌های تجارت آنلاین و B2B» یک اولویت اصلی است. برای افزایش کارایی تأمین مالی SME، بانک‌ها باید رضایت SMEها را قبل از دسترسی به اطلاعات سخت خصوصی خود از طریق پلتفرم‌های تجاری جلب کنند. برخی محققان تطابق SMEها را با دسترسی به منابع بانکی مورد بررسی قرار دادند و دریافته‌اند تأمین مالی دیجیتال و مدل پذیرش فناوری نقش‌های تأثیرگذاری در تأمین مالی بانکی SME ایفا می‌کنند (ثانسانرانی و جیانگو^۱، ۲۰۲۲). همچنین مطالعه اردوغان^۲ (۲۰۱۸) نشان داد ایفای SME به تعهدات اعتباری، همراه با داده‌های مالی آن‌ها بر دسترسی SMEها به وام‌های بانکی تأثیر زیادی می‌گذارد. همچنین این مطالعه شواهدی مبنی بر اثرگذاری طول رابطه شرکت با بانک، صنعتی که شرکت در آن فعالیت می‌کند و قدمت شرکت بر دسترسی SMEها به تأمین مالی بانکی ارائه کردند.

حسین و همکاران (۲۰۲۳) استدلال می‌کنند یک استراتژی تأمین مالی پایدار برای SMEها باید افزایش عرضه وام‌های کم‌هزینه بدون وثیقه به SMEها با سوابق خوب بازپرداخت به بانک‌ها باشد. محققان مدلی جایگزین برای تأمین مالی برای SMEها پیشنهاد دادند که محدودیت‌های وام‌گیری خاص SMEها را بررسی می‌کنند. این استراتژی از یک رویکرد دوجانبه استفاده می‌کند: (۱) دولت عرضه وجوه قابل وام به بانک‌ها را افزایش می‌دهد و (۲) وام‌گیرندگان SME خوب را از طریق برنامه‌های توسعه مهارت شناسایی می‌کند و آن‌ها را به بانک‌ها معرفی می‌کند. به اعتقاد محققان این مدل ریسک نکول را کاهش می‌دهد و به بانک‌ها اجازه می‌دهد تا اعتبارات با سطح وثیقه کمتری را به SMEها ارائه کنند و در نتیجه دسترسی آن‌ها به منابع مالی و عملکرد را بهبود بخشد.

بگوم و همکاران^۳ (۲۰۲۴) نقش محوری بانک‌های تجاری را در تسهیل رشد مالی و پایداری شرکت‌های کوچک و متوسط در هند بررسی کردند. محققان جنبه‌های مختلفی از نقش بانک‌های تجاری در تأمین مالی SME را بررسی کردند که شامل تسهیلات اعتباری، محصولات مالی متناسب با SMEها، ارزیابی ریسک و تأثیر حمایت بانکی بر رشد و پایداری کسب‌وکارهای کوچک است.

¹Thathsarani & Jianguo

²Erdogan

³Begum et al.

برخی مطالعات نشان دادند برخی از متغیرها از قبیل سابقه اعتباری، نقدینگی بالا و دوره بازپرداخت شرکت‌های کوچک و متوسط، مهم‌ترین عوامل در اعطای وام بانکی هستند و پس از آن بازده سرمایه، انعطاف‌پذیری مالی و یکپارچگی قرار دارند (روی و شاو^۱، ۲۰۲۱). پالگدارا^۲ (۲۰۱۷) به بررسی عوامل مؤثر بر دسترسی SMEها به منابع مالی بانکی ارائه شده توسط بانک‌های تجاری و سایر مؤسسات مالی در سریلانکا پرداخت. یافته‌های این پژوهش نشان داد شرکت‌هایی با درآمد ماهانه بالاتر، احتمال کمتری برای دریافت وام بانکی دارند. با این حال ویژگی‌های کارآفرین مانند جنسیت، سن، مذهب و سطح تحصیلات تأثیری بر دریافت منابع مالی بانکی توسط شرکت‌های کوچک و متوسط در کشور سریلانکا ندارد.

برخی مطالعات موجود در ادبیات با تمرکز بر مشکلات اعتبارسنجی بانک‌ها در اعطای تسهیلات به SMEها به ارائه مدل اعتبارسنجی برای این شرکت‌ها پرداخته‌اند. در این زمینه بولانوار و همکاران^۳ (۲۰۲۰) نشان دادند که بانک‌های نیوزیلند از سه معیار مالی، امنیت و شخصیت جهت ارزیابی شایستگی SMEها جهت دریافت تسهیلات استفاده می‌کنند. هیو^۴ (۲۰۲۰) با انجام یک نظرسنجی از ۳۰۰ شرکت کوچک و متوسط در استان نگوین تایلند با تحلیل عاملی اکتشافی و رگرسیون چندگانه، به عوامل و تأثیر آن‌ها بر دسترسی به اعتبار بانکی توسط بنگاه‌هایی کوچک و متوسط پرداخته و نشان داد که شرکت‌های متوسط نسبت به کسب‌وکارهای کوچک دسترسی بهتری به سرمایه دارند. همچنین بر اساس یافته‌های محققان دسترسی بنگاه‌هایی تجاری به اعتبار بهتر از بنگاه‌هایی صنعتی و شرکت‌های کشاورزی است. ایپک اردوغان^۵ (۲۰۱۹) نشان داد در کشور ترکیه SMEهایی که روابط طولانی‌تری با قدیمی‌ترین بانک‌های خود دارند، دسترسی بیشتری به وام‌های بانکی دارند. همچنین شرکت‌های دارای دو مالک نسبت به شرکت‌های با مالک واحد و شرکت‌هایی با سه مالک یا بیشتر، دسترسی بیشتری به وام‌های بانکی دارند. این پژوهش همچنین سطح سودآوری شرکت و نیز فعالیت شرکت در حوزه خدمات را در دسترسی به وام‌های بانکی اثرگذار می‌داند. فام^۶ (۲۰۱۷) عوامل تعیین‌کننده دسترسی به اعتبارات بانکی توسط SMEهای موجود در استان Phu Tho واقع در شمال ویتنام را بررسی می‌کند. محققان با استفاده از داده‌های کمی نشان می‌دهد که یک طرح تجاری، اندازه شرکت و شبکه (اعتماد عاطفی، اعتماد دانش و قابلیت دسترسی) محرک‌های اصلی دسترسی به وام‌های بانکی توسط SMEهای جدید هستند. همچنین نتایج حاکی از آن است که از بین متغیرهای توضیحی انتخاب شده، داشتن یک طرح تجاری مشخص به طور معناداری بر نسبت وام بانکی تأثیر می‌گذارد. فوفا^۷ (۲۰۱۶) به ارزیابی عوامل تعیین‌کننده دسترسی به اعتبار و انتخاب منبع اعتبار توسط کارآفرینان SME در اتیوپی پرداخت. داده‌های این پژوهش با استفاده از پرسشنامه ساختاریافته از ۱۷۳ کارآفرین جمع‌آوری شد. این مطالعه نشان می‌دهد که منبع اصلی تأمین مالی برای SME منابع مالی درونی است. همچنین بین دسترسی شرکت‌ها به اعتبار با متغیرهای اندازه شرکت، شرکت‌های ناشی از طرح کسب‌وکار، مکان شرکت، تمایل ریسک‌پذیری رئیس شرکت، سن شرکت و شیوع مشکل فساد رابطه آماری معنی‌داری وجود دارد. نتایج این مطالعه نشان داد که اندازه شرکت، سن شرکت، مشکل فساد و مکان شرکت به‌طور معنی‌داری هم دسترسی به اعتبار و هم انتخاب منبع اعتباری کارآفرینان SME در منطقه مورد مطالعه را تعیین می‌کنند. یوشینو و همکاران^۸ (۲۰۱۵) به بررسی این موضوع می‌پردازند زمانی که دسترسی به سایر نسبت‌های مالی و غیرمالی امکان‌پذیر نیست چگونه می‌توان یک طرح رتبه‌بندی اعتباری برای شرکت‌های کوچک و متوسط با استفاده از داده‌های مربوط به وام‌دهی بانک‌ها، توسعه داد. محققان با استفاده از تکنیک‌های آماری روی پنج از شرکت‌های کوچک و متوسط تایلندی، آن‌ها را بر اساس سلامت مالی به زیرگروه‌هایی طبقه‌بندی کردند و بیان کردند بانک‌ها می‌توانند با به‌کارگیری این تکنیک‌ها، بانک عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش

¹ Roy & Shaw

² Pallegedara

³ Boulanouar et al.

⁴ Hue

⁵ Ipek Erdogan

⁶ Pham

⁷ Fufa

⁸ Yoshino et al.

دهند و در نتیجه نرخ بهره و سقف وام را برای SMEها تعیین کنند. هارون و همکاران^۱ (۲۰۱۳) یکی از دلایل اصلی عدم تمایل بانکها و مؤسسات مالی را به پرداخت وجوه به بنگاههایی کوچک و متوسط، عدم وجود وثیقه و سابقه خوب شرکت عنوان کردند. محققان از طرح آزمایشی ۳×۲×۲ استفاده کردند تا ادعای خود را ثابت کنند. یافته‌های این پژوهش نشان داد شرکت‌های کوچک و متوسط باید در هنگام درخواست وام با گرفتن وثیقه، ارتباط خوب با مؤسسه مالی و داشتن سابقه مالی خوب، آمادگی بیشتری داشته باشند. از سوی دیگر، سازمان‌های دولتی کمک‌کننده به شرکت‌های کوچک و متوسط باید به آنها آموزش دهند تا اطمینان حاصل کنند که آنها به دانش لازم برای تهیه اسناد مورد نیاز مؤسسات مالی مجهز هستند. آبودا و همکاران^۲ (۲۰۱۲) رابطه بین امتیازدهی اعتبار توسط بانک‌های کنیا و دسترسی به اعتبار توسط SMEs را بررسی کردند. محققان با استفاده از یک نظرسنجی سرشماری شامل تمام ۴۳ بانک تجاری در کنیا که در ۳۱ دسامبر ۲۰۰۹ طبق قانون بانکداری ثبت و دارای مجوز بودند، به بررسی این موضوع پرداختند. محققان برای تعیین رابطه بین امتیازدهی اعتبار و نرخ تأیید برای SMEها از تحلیل رگرسیون استفاده کردند. این مطالعه نتیجه می‌گیرد که بین امتیازدهی اعتبار توسط بانک‌های کنیا و دسترسی به اعتبار توسط SMEs در کنیا رابطه معناداری وجود دارد. مابونگو^۳ (۲۰۱۱) دسترسی به خدمات مالی را کلید عملکرد و رشد شرکت‌های کوچک و کوچک در زیمبابوه عنوان می‌کند. محققان از یک نظرسنجی در یک شهر کوچک (Bindura)، یک شهر متوسط (Kadoma) و شهر Harare (شهر بزرگ) برای تعیین عوامل اصلی مؤثر بر دسترسی MSEs به منابع مالی از زمان پذیرش سیستم چند ارزی در زیمبابوه استفاده کردند. نتایج این پژوهش نشان داد که رسمیت شرکت، ارزش دارایی‌ها، بخش تجاری، دوره عملیاتی، عملکرد مالی و اندازه شرکت، عوامل مهمی در تعیین دسترسی به منابع مالی در زیمبابوه هستند.

همچنین بنگاههایی کوچک و متوسط نیز ملاحظاتی در درخواست تسهیلات از بانک‌ها دارند. در این زمینه کاپیتا و گوپناس^۴ (۲۰۲۰) با بررسی نقش بانک‌های تجاری در تأمین مالی و توضیح کسب‌وکارهای کوچک در هند از دیدگاه‌های کارآفرینان دریافتند کسب‌وکارهای کوچک ملاحظات اساسی وام، پردازش آسان وام، ماهیت کسب‌وکار، بانکداری رابطه‌ای و ابتکارات بانکی را به‌عنوان جنبه‌های ضروری در جستجوی وام از یک بانک تجاری در نظر می‌گیرند.

برخی از محققان به وجود بانک‌های مختص SMEها اشاره می‌کنند. در این زمینه مثیه و همکاران^۵ (۲۰۲۲) ارکان چارچوب بانکداری SME را شامل (۱) تابلوی امتیاز دیجیتال، (۲) حضور دیجیتال، (۳) بازار دیجیتال، (۴) نقشه راه دیجیتال، (۵) بازرسی دیجیتال، و (۶) کارآفرینی دیجیتال عنوان کردند.

سجودی و جلیلی (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای به بررسی چالش‌ها و راهکارهای تأمین مالی اسلامی برای بنگاههایی کوچک و متوسط پرداختند. یافته‌ها حاکی از آن است که عناصر کلیدی موردنیاز برای تحقق پتانسیل کامل تأمین مالی اسلامی برای SMEها عبارتند از ایجاد یک محیط رقابتی شفاف و سالم که تنظیمات آن متناسب با الزامات بانکداری و تأمین مالی اسلامی است، همچنین توسعه صنعت و بازارها و ایجاد ثبات مالی با استفاده از سیاست‌ها و مقررات تنظیمی (۱۰).

سیف الهی و ابراهیمی خراجو (۱۴۰۱) معتقدند بانک‌ها در نظام بانکداری اجتماعی زمانی موفق عمل خواهند کرد که در تخصیص اعتبارات دارای شفافیت باشند، فعالیت‌های داخلی این بانک‌ها بسیار دموکراتیک باشد و مشتریان و عموم مردم، در خصوص نقش و تأثیر پول در جامعه، به اطلاعات ارزشمندی دست یابند. باید همه وام‌های واگذار شده، ثبت و منتشر شوند و فرار مالیاتی، به طور صریح، از هر فعالیت و رابطه کسب‌وکار حذف شود. بانک‌ها باید مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی را تشویق نمایند و شیوه‌های وام‌دهی به جای شیوه‌های رایج اخذ وثایق را کنار بگذارند و روش مبتنی بر اعتماد را در پیش بگیرند.

¹ Haron et al.

² Aduda et al.

³ Mabungu

⁴ Kavitha & Gopinath

⁵ Muthaiyah et al.

دستجردی و همکاران (۱۴۰۰) نقش نااطمینانی نرخ سود تسهیلات را در تأمین مالی بنگاه‌هایی کوچک و متوسط با استفاده از الگوی داده‌های تابلویی طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ در ایران بررسی کردند. بر اساس یافته‌های محققان نااطمینانی نرخ سود تسهیلات بر تأمین مالی بنگاه‌هایی کوچک و متوسط در ایران اثر منفی و معنی‌دار دارد.

زیوری، محمدی خیاره و مطهری (۱۳۹۹) در تحقیقی با مرور بر ۱۳۹ مقاله (فارسی و انگلیسی) به بررسی عوامل مؤثر در دسترسی به تأمین مالی فعالیت‌های کارآفرینانه، با روش مرور سیستماتیک ادبیات تجربی و نظری، منابع گردآوری شده در دو دسته عوامل داخلی و خارجی دسته بندی پرداختند. نتایج نشان داد که عوامل خارجی بررسی شده عبارت‌اند از: تمرکز در بخش بانکی، توسعه مالی، شرایط وام‌دهی، بی‌ثباتی اقتصاد کلان، فساد، موقعیت جغرافیایی بنگاه و فقدان تقارن اطلاعات. عوامل داخلی نیز ویژگی‌های کارآفرینان، ویژگی‌های بنگاه و روش‌های مدیریت مالی بنگاه‌های می‌باشند.

مرادی و همکاران (۱۳۹۹) پیشنهاد می‌دهند شرکت کوچک و متوسط از طریق بانک به روش عاملیت حساب‌های دریافتی با در نظر گرفتن وضعیت جریانات مالی و فیزیکی خود با اجزای زنجیره تأمین نیازهای مالی خود را تأمین کنند.

نتیجه‌گیری توصیه‌های راهبردی و سیاستی

مسئله‌ای که در پژوهش حاضر مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفت، تجربه جهانی در تأمین مالی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) توسط بانک‌ها بود. همان‌طور که در پژوهش حاضر، بیان شد، روش پژوهش حاضر کیفی و بر اساس مرور مطالعات بود. بر اساس نتایج این پژوهش می‌توان استدلال کرد که کشورهای حوزه شرق آسیا اهمیت فراوانی را برای موضوع تأمین مالی بانکی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط قائل هستند؛ چراکه مطالعات مختلفی در این کشورها انجام شده است. همچنین نتایج پژوهش نشان داد بیشتر مطالعات حوزه به بررسی عوامل تعیین‌کننده دسترسی به تسهیلات بانکی توسط کسب‌وکارهای کوچک و متوسط تمرکز دارند. بر اساس این مطالعات می‌توان استدلال کرد که نداشتن وثیقه کافی و ضمانت تسهیلات یک مانع اساسی برای تحریک بخش بانکی برای تأمین مالی بنگاه‌هایی کوچک و متوسط است. نتایج این مطالعه نشان داد اندازه شرکت، سن شرکت، فساد، مکان شرکت، طرح تجاری، سطح اعتماد، سطح درآمد و سودآوری شرکت، طول سابقه روابط با بانک، تعداد مالک‌های شرکت، زمینه فعالیت شرکت، شخصیت مدیران، سابقه اعتباری، نقدینگی بالا و دوره بازپرداخت، تطابق SMEها با تکنولوژی از عوامل تعیین‌کننده در بهبود دسترسی SMEها به اعتبارات و تسهیلات بانکی هستند.

با توجه به اینکه در کشورهای در حال توسعه، شکاف مالی بین تأمین مالی بدهی تجاری و تأمین مالی خرد در حال افزایش بوده است. برای کاهش این شکاف، سیاستگذاران باید راه‌حل‌های زیر را در نظر بگیرند: (۱) گسترش تأمین مالی خرد با ارائه وام‌های کلان با نرخ بهره کاهش یافته به شرکت‌های کوچک و متوسط، و (۲) تشویق بانک‌های تجاری به گسترش خدمات مالی خود به شرکت‌های کوچک و متوسط.

اطلاعات ناکافی یا غیرشفاف یکی از موانع اصلی تأمین مالی شرکت‌های کوچک و متوسط است. با عدم تقارن اطلاعاتی، بانک‌ها نمی‌توانند از اعتبار شرکت‌های کوچک و متوسط مطمئن باشند و سرمایه‌گذاران بالقوه ممکن است از پیشنهادات سهام شرکت‌های کوچک و متوسط چشم‌پوشی کنند. سیاستگذاران باید شرکت‌های کوچک و متوسط در مورد مقررات، استانداردها و شیوه‌های مرتبط آموزش دهند، و برای ساده‌سازی آن‌ها نیز تلاش کنند.

علی‌رغم تلاش‌های سیاستگذاران برای فعال کردن شرکت‌های کوچک و متوسط برای دسترسی به وام‌های بانکی، هنوز فضای زیادی برای بهبود وجود دارد. همان‌طور که در بالا ذکر شد، بانک‌ها ممکن است نیاز مبرم شرکت‌های کوچک و متوسط به سرمایه سریع را درک نکنند، در حالی که صاحبان SME ممکن است سیاست‌های بانکی برای کاهش ریسک را درک نکنند. بنابراین باید یک برنامه ارتباطی و آموزشی مستمر وجود داشته باشد که سیاستگذاران آن را اجرا کنند. چنین برنامه‌ای باید مناسب و مرتبط با شرکت‌های کوچک و متوسط و بانک‌ها باشد تا معتبر باشد. مانند مرکز SME که در کشور سنگاپور وجود دارد.

همچنین رقابت می‌تواند انگیزه قدرتمندی برای فعالان مالی برای توسعه کسب و کار SMEهای خود باشد. که بر اساس بهترین شیوه‌ها در سراسر جهان، رقابت را می‌توان از طریق آزادسازی بخش مالی و مقررات بانکی که اجازه ورود بانک‌های سالم و کارآمد و سایر انواع ارائه دهندگان مالی را می‌دهد؛ ارتقا داد.

بر اساس نتایج این مطالعه، پیشنهاد می‌شود بانک مرکزی، مدل مشخصی جهت اعتبارسنجی دقیق بنگاه‌هایی کوچک و متوسط طراحی کرده و سطح اعتبار هر یک از بنگاه‌هایی کوچک و متوسط را محاسبه کند و بر اساس میزان اعتبار این بنگاه‌ها، بخش بانکی را ملزم به حمایت مالی از بنگاه‌هایی کوچک و متوسط کند. همچنین لازم است دولت با ارائه بسته‌های حمایتی و تدوین برنامه‌ها و بخش‌نامه‌های اثربخش، زمینه‌ای را فراهم کند که امکان دسترسی آسان‌تر بنگاه‌هایی مولد به منابع مالی، تسهیل شود.

در این مطالعه از رویکرد کیفی جهت ارزیابی تأمین مالی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط توسط بانک‌ها استفاده شد؛ با این حال جهت افزایش اعتبار و قابلیت تعمیم نتایج لازم است با استفاده از روش‌های آماری و رویکرد کمی میزان اثرگذاری هر یک از عوامل شناسایی شده، برآورد شود. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی از روش‌های کمی و آماری نقش عوامل مختلف بر افزایش تمایل بانک‌ها به تأمین مالی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط برآورد شود.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

فهرست منابع

Extended Abstract

Introduction

Small and medium-sized enterprises (SMEs) have emerged as the backbone of most national economies, representing a dominant share of businesses and playing a central role in employment creation, wealth generation, and poverty alleviation. In many economies, SMEs account for more than 90% of firms and

contribute significantly to productive employment and gross domestic product, positioning them as indispensable for sustainable development and economic resilience (Hallberg, 2001; Fufa, 2016). Due to their agility and flexibility, SMEs can swiftly adapt to market fluctuations, exploit emerging opportunities, and serve as vital incubators for innovation and entrepreneurship. Moreover, many large corporations originate as small enterprises, highlighting the crucial role of SMEs in fostering industrial dynamism and long-term competitiveness (Beck, Klapper, & Mendoza, 2010).

Despite their importance, SMEs across developing economies consistently face severe constraints in accessing formal finance. High interest rates, collateral requirements, asymmetric information, and limited credit history often inhibit their ability to secure bank loans, pushing them toward informal and costly financing alternatives (Haron, Said, Jayaraman, & Ismail, 2013; Hue, 2020). Empirical evidence indicates that SMEs perceive financing barriers as more restrictive than larger firms do, with financial constraints adversely affecting their performance and survival (Beck, Kunt, & Martinez Peria, 2009). The financing gap is particularly pronounced in developing regions where the banking system is the dominant source of credit, but risk perceptions and lack of transparency deter financial institutions from extending adequate facilities to SMEs (Aduda, Magutu, & Wangu, 2012).

In Iran and many other countries, the banking sector plays a pivotal role in financing business activities, yet commercial banks and credit institutions often perceive lending to SMEs as highly risky and costly due to inadequate financial statements, weak collateral, and insufficient transparency (Tamizifar, Tohidi, & Shekari Khiadani, 2022). This reflects a broader global concern where SMEs' reliance on bank loans clashes with the structural reluctance of financial institutions to accommodate their credit needs, thereby constraining entrepreneurship and sustainable growth. Studies highlight that in Europe, SMEs are heavily dependent on bank loans to finance operations, an observation echoed in developing countries where bank financing remains a critical driver of SME development (Silvestru, 2012; Boulanouar, Locke, & Holmes, 2020).

Scholarly discourse underscores that enhancing SMEs' access to finance requires attention to both supply-side and demand-side constraints. On the supply side, the development of innovative financial products, improved credit scoring systems, and public credit guarantee schemes have been introduced to mitigate information asymmetries and reduce lending risks (Nitani & Riding, 2014; Corredera-Catalán, diPietro, & Trujillo-Ponce, 2021). On the demand side, factors such as managerial skills, business planning, financial literacy, and trust in banking institutions significantly influence SMEs' capacity to obtain loans (Pallegedara, 2017; Pham, 2017). More recent studies also emphasize the transformative role of digital finance and technology adoption, with innovations such as big data analytics and online platforms reshaping credit evaluation processes and facilitating broader SME inclusion (Hardik, 2024; Thatsarani & Jianguo, 2022).

Global experiences demonstrate that government-backed programs, such as credit guarantee funds in East Asia and Europe, and specialized SME banking units, have been instrumental in reducing financial exclusion and enhancing the resilience of SMEs during economic crises (ESCAP, 2022; Hossain, Yoshino, & Tsubota, 2023). For instance, Korea's Credit Guarantee Fund (KODIT) and Japan's comprehensive SME support mechanisms exemplify the role of state-led financial initiatives in bridging credit gaps and sustaining entrepreneurial growth (Beck et al., 2010). Similarly, post-crisis interventions in Spain through government-backed guarantee schemes highlight how tailored policies can alleviate SME credit constraints (Corredera-Catalán et al., 2021). Nevertheless, despite these advances, SMEs in many developing economies remain marginalized by the formal financial sector. The challenges of limited collateral, insufficient credit records, corruption, and macroeconomic instability continue to undermine their financial integration (Erdogan, 2019; Khan, 2024). The situation underscores the urgency of systematic reviews synthesizing global experiences to identify key determinants of SME financing and to propose actionable strategies for strengthening banking systems' responsiveness to SME needs.

Against this background, this study undertakes a systematic review of global literature on SME financing through banks, covering the period from 2010 to 2024. By consolidating evidence from diverse geographical and institutional contexts, this research identifies the determinants influencing SMEs' access to bank credit and highlights effective mechanisms that can enhance their financial inclusion.

Methods and Materials

This study employed a systematic review methodology to analyze SME financing through banks. A structured search strategy was applied across multiple academic databases, including EBSCOhost, Web of Science, Scopus, PsycInfo, PubMed, Google Scholar, SID, and Civilica. The search covered publications from 2010 to 2024 in English and Persian, with keywords focusing on SMEs, small businesses, financing, credit, loans, and banking.

Out of 215 identified studies, 27 duplicates were removed, and 70 were excluded after abstract screening due to irrelevance. Further quality assessment eliminated low-quality or non-banking-related studies, resulting in 31 eligible articles for detailed thematic and content analysis. A thematic coding approach was adopted, following six steps: data familiarization, coding, theme searching, theme review, theme definition, and theme naming.

The final dataset included empirical and conceptual studies from diverse regions, with a majority from East Asia, alongside evidence from Iran, Africa, Turkey, Europe, and New Zealand. Quantitative studies dominated the sample, complemented by qualitative and mixed-methods research.

Findings

The systematic review revealed several core themes. Geographically, East Asian countries contributed the majority of studies, underscoring the policy importance of SME bank financing in this region. Iranian studies also constituted a significant share, reflecting local concerns about the banking system's inefficiency in addressing SME financing needs.

Quantitatively, most of the reviewed articles investigated determinants of SME access to bank credit. These determinants included firm size, age, location, income levels, profitability, managerial characteristics, ownership structure, and business planning. Additionally, institutional and systemic factors such as corruption, credit history, collateral availability, and trust in banking institutions emerged as critical influences on financing accessibility.

The review also identified operational and institutional challenges on the supply side. Banks considered SME lending costly and risky due to high service expenses, inadequate collateral, and lack of reliable financial information. In response, several countries adopted credit guarantee schemes, state-backed funds, and policy incentives to stimulate bank lending to SMEs.

Technological innovation was another recurring theme. Digitalization, big data, and fintech solutions were shown to improve information transparency, reduce transaction costs, and enhance banks' capacity to assess SME creditworthiness. Studies from India, China, and other emerging markets highlighted the growing reliance on relationship banking and technology-driven models to overcome information asymmetries and provide more tailored financing.

Moreover, the thematic analysis indicated that supportive government policies and social banking initiatives significantly improved SME access to finance, particularly during economic downturns and crises. These measures included reduced collateral requirements, subsidized interest rates, and establishment of SME-dedicated banking divisions.

Discussion and Conclusion

This systematic review synthesized global evidence on SME financing through banks and revealed a multifaceted set of determinants influencing access to financial resources. Firm-specific characteristics such as size, age, business planning, managerial profile, and ownership structure intersect with institutional

variables like corruption, credit history, and collateral availability to shape financing outcomes. On the supply side, banks' operational constraints and risk perceptions compound these challenges, necessitating policy interventions and innovative financial mechanisms.

The evidence confirms that East Asian economies, with robust credit guarantee systems and government-backed funds, provide leading examples of how structured banking support can empower SMEs and enhance their resilience during crises. Similarly, digital finance and technology adoption across diverse contexts highlight a transformative trend that can reduce information asymmetry and streamline loan processes.

The findings underscore that while SMEs face persistent financing challenges, effective solutions lie in a combination of institutional reforms, technological innovation, and supportive policy frameworks. Credit guarantee schemes, digital banking tools, and tailored financial products are essential to bridging the financing gap. Moreover, fostering trust and transparency between SMEs and banks, alongside capacity-building initiatives for entrepreneurs, can further enhance financial inclusion.

In conclusion, SMEs remain indispensable for economic growth and poverty reduction, yet their financial constraints persist as a critical development bottleneck. Global experiences demonstrate that targeted banking practices, integrated with policy support and technological innovations, can significantly improve SMEs' access to finance. Policymakers and financial institutions must collaborate to design context-specific solutions that balance risk management with the developmental imperative of SME financing, thereby promoting inclusive and sustainable economic growth.

References

- Aduda, J., Magutu, P. O., & Wangu, G. M. (2012). The relationship between credit scoring practices by commercial banks and access to credit by small and medium enterprises in Kenya. *International Journal of Business and Commerce*, 1(11), 1–18.
- Beck, T., Klapper, L. F., & Mendoza, J. C. (2010). The typology of partial credit guarantee funds around the world. *Journal of Financial Stability*, 6(1), 10–25.
- Begum, R., Jabeen, A., Sanjana, T., Begum, T., & Sultana, T. (2024). Empowering growth: The role of commercial banks in financing small and medium enterprises (SMEs) in India. *International Research Journal on Advanced Engineering and Management (IRJAEM)*, 2(4), 705–708.
- Boulanouar, Z., Locke, S., & Holmes, M. (2020). An analysis of the SME–bank match made in heaven: The case of New Zealand main banks and their relationship-managed SMEs. *Qualitative Research in Financial Markets*, 12(4), 391–411.
- Corredera-Catalán, F., diPietro, F., & Trujillo-Ponce, A. (2021). Post-COVID-19 SME financing constraints and the credit guarantee scheme solution in Spain. *Journal of Banking Regulation*, 22(3), 250–260.
- Erdogan, A. I. (2018). Factors affecting SME access to bank financing: An interview study with Turkish bankers. *Small Enterprise Research*, 25(1), 23–35.
- Erdogan, A. I. (2019). Determinants of perceived bank financing accessibility for SMEs: Evidence from an emerging market. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 32(1), 690–716.
- ESCAP, United Nations. (2022). Small and medium-sized enterprises lending approaches: The role of banks in Asia. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific.
- Fufa, F. G. (2016). Determinants of access to credit and credit source choice by micro, small and medium enterprises in Nekemte, Ethiopia. *International Journal of African and Asian Studies*, 28(2), 11–27.
- Hardik, N. (2024). Digitalisation promotes adoption of soft information in SME credit evaluation: The case of Indian banks. *Digital Finance*, 6(1), 23–54.
- Haron, H., Said, S. B., Jayaraman, K., & Ismail, I. (2013). Factors influencing small medium enterprises (SMEs) in obtaining loan. *International Journal of Business and Social Science*, 4(15), 182–195.
- Hossain, M., Yoshino, N., & Tsubota, K. (2023). Sustainable financing strategies for the SMEs: Two alternative models. *Sustainability*, 15(11), 8488.
- Hue, L. T. (2020). Factors affecting the access to bank credit of SMEs in northeastern region, Vietnam. *International Journal of Business and Management*, 15(7), 83–99.
- Kavitha, H., & Gopinath, R. (2020). Role of commercial banks financing and explaining towards the small-scale firms in Tamil Nadu: An empirical investigation of entrepreneur's perspectives. *International Journal of Management (IJM)*, 11(10), 2172–2182.

- Khan, S. N. (2024). How bank-specific factors affect access to financing for small and medium enterprises: Evidence from an emerging economy. *International Journal of Finance & Economics*, 29(2), 2095–2115.
- Lu, S., Glushenkova, M., Huang, W., & Matthews, K. (2024). SME relationship banking and loan contracting: Survey-based evidence from China. *SSRN Electronic Journal*.
- Mabhungu, I. (2011). Factors influencing micro and small enterprises' access to finance since the adoption of multi-currency system in Zimbabwe. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 2(4), 217–230.
- Muthaiyah, S., Zaw, T. O. K., Anbanathen, K. S. M., & Nguyen, L. (2022). Digital transformation for SME banks. In *International Conference on Technology and Innovation Management (ICTIM 2022)* (pp. 364–374). Atlantis Press.
- Nitani, M., & Riding, A. (2014). Risk factors and the Canada small business financing program. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 27(3), 251–274.
- Nosrati Barandagh, B., Toloei Ashlaghi, A., Sadeh, E., & Amini Sabeq, Z. (2021). Design financing model for small and medium enterprises (SMEs) with (DANP) approach. *Investment Knowledge*, 10(39), 161–188. (In Persian).
- Olaore, G. O., Adejare, B. O., & Udofia, E. E. (2020). Prospects and challenges of entrepreneurship internationalization on the competitiveness of SMEs. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 14(3), 303–315.
- Pallegedara, A. (2017). Factors affecting SMEs' access to bank finance: An evidence from Sri Lanka. *International Journal of Economics and Business Research*, 13(1), 30–42.
- Parliamentary Research Center. (2015). Small and medium enterprise financing model: An analysis of the concept and importance of small and medium enterprise financing. Deputy for Economic Research, Economic Studies, 1–42. (In Persian).
- Pham, H. D. (2017). Determinants of new small and medium enterprises (SMEs) access to bank credit: Case study in the Phu Tho Province, Vietnam. *International Journal of Business and Management*, 12(7), 83–99.
- Roy, P. K., & Shaw, K. (2021). A multicriteria credit scoring model for SMEs using hybrid BWM and TOPSIS. *Financial Innovation*, 7(1), 77.
- Safi Dastjerdi, D., Tayebi, K., & Elahi, N. (2021). Loan interest rate uncertainty and financing SMEs listed in Tehran Stock Exchange. *Journal of Asset Management and Financing*, 9(2), 1–20. (In Persian)
- Seifollahi, N., & Ebrahimi Kharajoo, V. (2022). Investigating social banking in the world for small industries and providing a solution on how to generalize it in Ardabil. *Journal of Financial Economics*, 16(2), 75–103. (In Persian).
- Shen, C. H., Chu, H., & Wang, Y. C. (2012). Who furls the umbrella on rainy days? The role of bank ownership type and bank size in SME lending. *Emerging Markets Finance and Trade*, 48(2), 184–199.
- Silivestru, D. R. (2012). Bank loans and small firm financing in Romania. *Annales Universitatis Apulensis: Series Oeconomica*, 14(1), 178–187.
- Sojoodi, S., & Jalili, A. (2022). Islamic finance for small and medium enterprises: Challenges and solutions. *Journal of Islamic Economics and Banking*, 11(39), 2. (In Persian).
- Tamizifar, M., Tohidi, M., & Shekari Khiadani, M. (2022). Identifying and ranking strategies to improve the access of small and medium-sized enterprises to banking services in Iran. *Journal of Entrepreneurship Development*, 15(4), 627–639. (In Persian).
- Thathsarani, U. S., & Jianguo, W. (2022). Do digital finance and the technology acceptance model strengthen financial inclusion and SME performance? *Information*, 13(8), 390. World Bank, Independent Evaluation Group. (2019). World Bank Group support for small and medium enterprises. World Bank.
- Yoshino, N., Taghizadeh-Hesary, F., Charoensivakorn, P., & Niraula, B. (2015). SME credit risk analysis using bank lending data: An analysis of Thai SMEs (ADB Working Paper No. 536). Asian Development Bank Institute.